

2. A KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÖSSZEGZÉSE TÉMAKÖRÖNKÉNT ÉS JAVASLATOK

FALUS IVÁN

Összegzések

I. Az iskola mint szervezet

A szakmai fejlesztő iskola koncepciójának megalapozását megelőzően az egri Eszterházy Károly Egyetem gyakorlóiskolájának „állapotfelmérő” vizsgálata az iskolaszervezet kapcsán a következő eredményeket hozta:

1. Vizsgálatunk eredményei arra mutattak, hogy – legalábbis az általunk vizsgált intézmény esetében – a pedagógusok és szülők közötti kapcsolat elsősorban osztályfőnök–szülő kapcsolatként értelmezendő, emellett zömében fogadóórákra, szülői értekezletekre szorítkozik a kapcsolattartás. Jellemzően szervezési feladatok, esetleg fegyelmezési problémák, kiemelkedő tanulói teljesítmények azok a kérdések, amelyek miatt a pedagógusok megkeresik a szülőket. Jellemzően a szülők keresik a pedagógusokat, ám kevésbé az internet adta lehetőségeket vagy bármely kommunikációs eszközt veszik igénybe, inkább az intézmény által szervezett, speciálisan erre szolgáló alkalmakkor látogatnak el az iskolába (fogadóóra, szülői értekezlet), esetleg spontán módon beszélgetnek a pedagógusokkal, mikor egy rendezvény alkalmával vagy gyermekükért menve megjelennek az iskolában. Elképzelhető, sőt, több mint valószínű, hogy az elmúlt időszakban a körülmények lényeges megváltozása e gyakorlatot is gyökeresen átformálta. Ahhoz azonban, hogy erről biztos képet kapjunk, mind a jelen, mind egyéb gyakorlóiskolákban vizsgálnodni lenne érdemes.
2. Vizsgálatunk egy további nehézségre, lehetséges kihívásra is felhívja a figyelmet, nevezetesen arra (és hangsúlyozzuk, bár ez a helyzetkép egy konkrét gyakorlóiskola 2015 és 2017 közötti időszakra vonatkozó készültségi állapotát, erősségeit, kihívásait, illetve egyfajta félig-meddig naiv SWOT-analízisét mutatja be, de szélesebb körű vizsgálattal feltárható, hogy az erősségek általánosságban jellemzőek-e, illetve a kihívások rendszerszintűek-e), hogy a nevelőtestülettel jellemzően nem beszélgetnek a tanárjelöltek az általunk megkeresett intézményben. Ez felveti a kérdést: jellemző lehet-e, hogy a gyakorlati helyek nem vonják be a tanárjelölteket a munkába, nem tekintik őket

„kollégának”? Ily módon biztonságérzetük, közérzetük negatívan alakulhat, és ez a körülmény eredményeiket, tanárrá válásuk gördülékenységét is ronthatja. A kedvező viszony a tanárjelöltekkel ugyanis lényeges kritérium.

3. Az előző két (1. és 2.) ponthoz köthető azon eredményünk is, mely szerint az általunk vizsgált iskolában a szülők és tanárjelöltek közt gyakorlatilag semmilyen kommunikáció nem volt, a hiányterületi pedagógusok feladatkörébe a tanárjelöltek csak csekély mértékben láthattak bele. A tanárjelölteket tehát célszerű nem csupán a kollektíva szakmai együttműködésébe, illetve szabadidős tevékenységeibe bevonni, hanem az iskola teljes arcát érdemes megmutatni nekik, hisz a tanárrá válás része a szülőkkel való kapcsolattartás technikáinak fejlesztése is. Természetesen – mint arra rámutattunk – ezt tovább nehezíti, hogy szinte kizárólag az osztályfőnök státuszú pedagógusok azok, aki rendszeresen kommunikálnak a szülőkkel.
4. Az előző két (2. és 3.) pontban vázolt megállapításokkal összhangba hozható, hogy az általunk megkérdezett tanárjelöltek arról nyilatkoztak, hogy a hagyományörzést célzó ünnepségeken jelentős számban vehetnek részt, ám a szervezésben annál kevesebben. Bár biztosított volt a részvételük az iskola életét érintő főbb eseményeken, azonban úgy nyilatkoztak, hogy a kapcsolódó szervezési feladatokba alig-alig jellemző, hogy bevonják őket. Egy szakmai fejlesztő iskola kialakítása során érdemes lehet megfontolni, hogy a szakmai fejlesztés már a tanárjelölti időszakban elkezdődik, így e feladat megtanulását is célszerű időben megkezdeni, amennyiben ez pedagógusként része lesz a tanárjelölt élete mindennapjainak.
5. Az iskola életében részt vevő tanárjelöltek az intézmény légkörét alapvetően kellemesnek ítélték. Összességében kijelenthető, hogy mind a pedagógusokkal, mind a diákokkal való kapcsolatukkal elégedettek voltak, nem észlelték problematikusnak beilleszkedésüket. Ez a szakmai fejlesztő iskolává válás esetén mindenképpen lényeges kritérium, hiszen a kedvező közérzet az eredményes munkavégzés egyik elengedhetetlen feltétele.
6. Hátrányként jelent meg, hogy nincs konkrét hely az adott iskolában, ahol a szakvezetővel való megbeszélés folyna, illetve nincs állandó tartózkodási helye a hallgatónak. Lehetőségként a tanáriban való megbeszélés, a folyosón történő egyeztetés vagy a tanteremben való beszélgetés jelenik meg a vezető tanárral. Egy lehetséges szakmai fejlesztő iskola koncepciójának kidolgozása során célszerű arra is odafigyelni, hogy az effajta helyszín adott legyen, illetve amennyiben az iskola jelenlegi infrastruktúrája, annak napi igénybevételi gyakorlata azt nem teszi lehetővé, érdemes elgondolkodni azon, milyen módon lehetne pótolni e hiányosságot.
7. Az iskola és a szülői közösség évek óta megszervezi a Szülők-Nevelők Jótékonyági Bálját, mely egyre nagyobb népszerűségnek örvend, ez egy szakmai fejlesztő iskola esetében lényeges pozitívum lehet.

II. Az iskola légköre

1. A pedagógusok túlnyomó többségének megítélése szerint az iskola mint iskolaközösség (diákok, pedagógusok, szülők, hallgatók, oktatók) jól működik. A két épület nevelőtestülete közötti együttműködést a pedagógusok több mint 50%-a megfelelőnek tartja, de a tanárok több mint egyharmada vegyesen ítéli meg a kérdést. Eredményeink alapján elmondható, hogy az iskolát bemutató értékek közötti választásban kis eltérések mutatathatók ki a pedagógusok nézeteiben, emiatt nincs igazán kiemelkedő érték a pedagógusok körében. A pedagógusok szerint az általunk felsoroltak közül elsősorban a külvilágra való nyitottság és a fejlődésre való ösztönzés a legjellemzőbb tulajdonsága a gyakorlóiskolának. A pedagógiai klíma tekintetében az iskola arculatának határozottabb megjelenítését tartják fontosnak a pedagógusok, ami összecseng azzal a véleményükkel, amely szerint a közös teljesítmények elismerése az egyik legmeghatározóbb érték számukra. A pedagógiai klímát a kérdőívet kitöltő pedagógusok véleménye szerint szükséges lenne javítani, de abban megosztottak, hogy ez egyáltalán lehetséges-e. Az iskola irányítottságával és demokratikus légkörével kapcsolatban a két telephely pedagógusainak válaszai között eltérések mutatkoznak: a Bartók téri épületben dolgozó pedagógusok elégedetlenebbek ezen a területen, mint a Barkóczy úti épületben dolgozók.
2. A tanulók véleménye szerint a közösségi jelleg, a fejlődésre való ösztönzés és a külvilágra való nyitottság a legjellemzőbb tulajdonsága a gyakorlóiskolának. Ez összhangban áll a pedagógusok véleményével, amely szerint az egyik legjellemzőbb tulajdonsága az iskolának a külvilágra való nyitottság. A Kreatív Klíma teszt eredményei alapján a bátorítás, a vélemény szabad megfogalmazása, valamint a tudatos tanulás (célok mentén) támogatása a leginkább jellemző vonásai a gyakorlóiskolának. Ugyanakkor a kihívások vonatkozásában nem minden esetben érzik úgy a tanulók, hogy fontos dolgokat tanulnak az iskolában; ezt erősítette meg a kategória közepes szintű értékelése és a határozatlan választ adók magas aránya is. Maguk a pedagógusok is érzik ezt a problémát, amelyet a Pedagógiai Percepció Klíma teszt a tanulók motiváltságára vonatkozó kategóriájában született válaszok is megerősítenek. Az iskola irányítottságának megítélése kapcsán a pedagógusokkal ellentétben a Bartók téren tanuló diákok azok, akik jobbnak ítélik meg az iskola irányítottságát.
3. A szülők és gyermekeik megítélése az iskola klímájára vonatkozóan nagyon hasonló, hiszen a szülők is a közösségi létet, a külvilágra való nyitottságot és a fejlődésre való ösztönzést tartják az iskolai klíma legjellemzőbb tulajdonságainak. Összességében a szülők jobbnak ítélik meg az iskola irányítottságát, mint a gyermekeik, és válaszaikban sem mutathatók ki olyan fokú különbségek az épületek esetében, mint a diákoknál.

III. Az iskola színvonala, eredményessége, vonzereje

1. A szülők elvárásai a gyakorlóiskolával szemben

A szülők legfontosabb elvárásai az iskolakezdés előtt, hogy a tanárok jól tanítsanak, a gyerekek jól érezzék magukat az osztályközösségben, és jó legyen a tanár-diák kapcsolat. Elvárás a színvonalas idegennyelv-oktatás. Azt vizsgálva, hogy ezek az elvárások mennyire teljesültek, elmondhatjuk, hogy a szülők nagy része elégedettségét fogalmazta meg a felsorolt tényezők tekintetében.

2. Az iskola vezetése

Az iskolavezetés munkájára vonatkozó kérdésekre a pedagógusok 60%-a semleges választ adott, tehát nem foglalt állást, míg az iskola eredményességét befolyásoló tényezők közt a többség nem jelölte be a vezetés színvonalas munkáját. Ezzel összefüggésben megjegyzendő, hogy többen kifogásolták a beazonosíthatóságot a kitöltésnél.

3. Az iskola eredményességét befolyásoló tényezők

Fontosnak tartottuk annak tisztázását, hogy a pedagógusok mely pedagógiai célokat tűzik ki leginkább munkájuk során. Az adatok alapján kiderült, hogy a pedagógusok többsége a gondolkodás fejlesztését és a tanulók aktív tevékenységét látja legfontosabb célnak.

A pedagógusok jellemezték saját tevékenységüket. Többségük saját szaktudását kiválónak tartja, a szakirodalmat viszont ezen válaszolóknak csak egy része követi, és tudásmegosztásra sem hajlandó minden önmagát kiváló szaktudásúnak ítéelő pedagógus. Az önreflektív szemlélet a válaszolók többségénél jelen van saját bevallásuk szerint. Érdekes viszont, hogy közel egyharmaduk nem mindig készül óravázlattal.

A válaszadó pedagógusok és szülők szerint a pedagógusok motiváltsága és szakmai felkészültsége segíti leginkább az iskola eredményességét. A tudásmegosztást ennél a kérdésnél is kevesen jelölték fontosnak, jóval nagyobb arányban említik a jó felszereltség fontosságát. Az egyetemmel való együttműködést a pedagógusok nagy része nem érzi lényegesnek a nagyobb eredményesség érdekében.

A színvonalas tehetséggondozást viszonylag kevesen gondolják az iskola eredményességét pozitívan befolyásoló tényezőnek.

A pedagógusok motiváltsága és jó felkészültsége, magas szintű szakmai tudása nagymértékben befolyásolja az iskola eredményességét mind a pedagógusok, mind a szülők véleménye szerint. A szülők véleménye természetesen megosztottabb ezekben a kérdésekben. A jó felszereltség és infrastruktúra is a befolyásoló tényezők között szerepel.

4. Az iskola eredményességét akadályozó tényezők
A pedagógusok és a szülők is úgy vélekednek, hogy a pedagógusok túlterheltsége a legnagyobb akadályozó tényezője az iskola fejlődésének.
Fejlődést gátló tényező a tanulók felkészületlensége is, de ebben a pedagógusok felelősségét is meg kell vizsgálni.
5. Infrastruktúra és szervezési feltételek
A gyakorlóiskola felszereltsége néhány területen kiemelkedő (természettudományos labor, projektorok), viszont vannak elhanyagolt területek (nyelvoktatás, informatika), ahol hiányoznak az eredményes munkához szükséges eszközök.
Sok szülő kifogásolja a Bartók téri udvar állapotát és a menza korszerűsítését. Sokan említik, hogy az órarend sok lyukasórát tartalmaz, és a tanítási nap a délutánba nyúlik. Igen nagy számban kifogásolják a szülők a menzai étkezés minőségét.
6. Differenciálás, felzárkóztatás, tehetséggondozás
A gyakorlóiskolában a pedagógusok válaszaik szerint figyelembe veszik a tanulók egyéni képességeit, segítik a tanulókat, ha lemaradnak, illetve a tehetséges tanulók fejlődése, kibontakozása is biztosított. Ez a törekvés a pedagógiai célok vizsgálatakor egyértelműen kirajzolódott, hiszen a többség fontosnak tartja az egyéni tanulási képességekhez, adottságokhoz való alkalmazkodást. Amikor azonban az iskola eredményességét befolyásoló tényezőket vették számba, viszonylag kevesen jelölték a színvonalas tehetséggondozást. A pedagógusok sokféle tevékenységet megneveztek a tehetséggondozás és felzárkóztatás területén. Ezekből a felsorolásokból azonban nem lehet következtetni ezen tevékenységek eredményességi fokára.

IV. Az iskola külső megítélése

A szakmai fejlesztő iskola koncepciójával összefüggésben az egri Eszterházy Károly Egyetem gyakorlóiskolájával kapcsolatos kutatás részeként az intézmény külső megítéléséről is végeztünk vizsgálatot. Az iskolaválasztás előtt álló szülők körében végzett kutatás a következő eredményeket hozta:

1. Az óvodások szüleinek véleménye alapján a gyakorlóiskola a város elismert iskolái közé tartozik, bár a többi iskolához képest jelentős különbség az esetek többségében sem pozitív, sem negatív irányban nem tapasztalható a gyakorlóiskola megítélésében.

2. Összevetettük a gyakorlóiskola profilját az óvodások szüleinek elvárásaival. Általában igen nagy eltéréseket találtunk a szülők által fontosnak tartott jellemzők és a gyakorlóiskoláról kialakult vélemény tekintetében. Érdekes figyelni arra, hogy a szülők által a legfontosabbnak tartott öt jellemző közül négyben a gyakorlóiskola viszonylag gyengén „teljesít”, míg a gyakorló kimagasló erőit (elismerten jó iskola, színvonalas az idegen nyelvek oktatása, van lehetőség versenyeken való részvételre, színvonalas a művészeti képzés) kevésbé tartják fontosnak az óvodások szülei. Ez arra utalhat, hogy az iskola erőivel ugyan tisztában vannak a szülők, de a számukra legfontosabbnak tartott érvek nem hangsúlyosak a gyakorlóiskoláról alkotott megítélésben. A jó hírű, elismert gyakorlóiskola talán nagyobb hangsúlyt fektet arra, hogy a szülők megismerjék példaértékű oktatási profilját, és kevesebb teret kap az intézmény nevelési koncepciójának megismertetése.
3. A szülők az iskolaválasztás szempontjából fontosnak tartják az intézmény felszereltségét, a speciális étkeztetés megoldását, a gyermek egyéniségének figyelembevételét, a tanulócsoportok optimális létszámát.
4. A mintában szereplő nyolcadik osztályos diákok szüleinek vélekedésével kapcsolatos vizsgálat kimutatta, hogy a gyakorlóiskola a többi gimnáziumhoz hasonló megítélésben részesül. Elgondolkodtató azonban, hogy az iskola gimnáziumi tagozatának elismertsége nem éri el az általános iskoláét. Különösen azért érdemes figyelni erre az értékre, mert a gyakorlóiskola általános iskolai tagozata átlagon felüli eredményt ért el ezen a területen. Természetesen itt is szem előtt kell tartani, hogy a szülők által legjobbnak tartott iskolákkal történt az összevetés.
5. A szülők nem ismerik egyformán jól az iskolákat. A következő területeken tűnik jelentősebbnek a szülők tájékozatlansága: nem ismerik a tanárok tanítási elveit, nem tudják megítélni a gyakorlóiskolát és azt, hogy a pedagógusok szeretik-e a munkájukat és a gyerekeket.
6. Figyelemre méltó, hogy a 8. osztályosok szülei az óvodások szüleihez hasonlóan szintén a gyermekközpontú pedagógia és a jól működő közösség meglétét hangsúlyozzák. A szaktárgyi ismeretek megszerzésére, az iskolán kívüli tevékenységekre a gimnáziumi tagozaton is nagy hangsúlyt fektet a gyakorlóiskola. A szülők elismerik ezeket az értékeket, azonban fontosabbnak tartják, hogy a gyermekük jó kapcsolatot tartson fenn tanáraival és diáktársaival. Ez a szülői elvárás érthető, hiszen a gyermek közérzete befolyásolja iskolai teljesítményét.
7. Mind az óvodások, mind az általános iskolások szüleinél a legfontosabb tényezők a pedagógusok személyisége, attitűdjei. A pedagógusok nevelőmunkája szinte mindkét rész minta számára fontos, de az általános iskolások szüleinél a pedagógusok nevelő szerepe hangsúlyosabbnak tűnik.

8. A pedagógusok és a szülők partneri viszonya az óvodások szüleinek megítélése szerint fontosabb, mint az általános iskolások szüleinek véleménye szerint.
9. A pedagógusok oktatómunkájával kapcsolatos elvárások között igen fontos szerephez jut az idegen nyelvek oktatása, főképpen az általános iskolások szüleinél találtunk magas átlagot.
10. Az iskola elismertsége is fontosabb az általános iskolások szülei számára, bár a rangsorban ez a tényező mindkét részminta esetén csak a középmezőnyben helyezkedik el.
11. A csoportbontás, a szakkörök, sportkörök, a versenyeken való részvétel mindkét részminta számára csupán közepesen jelentős tényező. Az iskola fő profiljába tartozó művészeti képzés igen alacsony átlagokkal szerepel mindkét szülői csoportnál, sőt az általános iskolások szüleinek megítélése szerint a színvonalas művészeti képzés csupán az utolsó helyen szerepel a fontossági rangsorban.
12. Az iskola elhelyezkedése és infrastruktúrája szintén nem tartozik a legfontosabb jellemzők közé. Az akadálymentesítés mindkét részmintánál az utolsó előtti helyen szerepel a rangsorban, az iskola könnyű megközelíthetősége az általános iskolások szülei szerint kevésbé fontos tényező, mint ahogyan azt az óvodások szülei megítélik.
13. Az iskolaválasztást befolyásoló tényezőkből kitűnik, hogy a gyermek életkorától teljesen függetlenül mindkét részmintánál az adott iskolába járó diákok szüleinek véleménye, illetve a pedagógusok tanácsa a legfontosabb tényező az iskolaválasztásnál. Az iskola hírneve, külső adottságai, képzési kínálata a legkevésbé fontos szempontok a szülők számára. A mintában szereplő nyolcadik osztályosok szüleinek többsége úgy gondolja, hogy az iskolaválasztást gyermekük döntése, tervei, érdeklődési köre, tudása és képességei befolyásolják, tehát nagy teret adnak a gyermek önálló választásának. Megjegyezzük, hogy a nyílt napokat csupán két válaszadó említi befolyásoló tényezőként.

V. Az iskola önfejlesztő tevékenysége

A gyakorlóiskola szakmai fejlesztés szempontjából történő vizsgálata során a pedagógusok, oktatók és hallgatók nézeteit elemeztük. Célunk az volt, hogy feltérképezzük, a szakmai fejlesztő iskolává váláshoz milyen lépéseket szükséges megtenni a jövőben egy gyakorlóiskolának.

A rendelkezésre álló adatok alapján egyértelműen kijelenthető, hogy

1. az iskolavezetés és a pedagógusok is a szakmai fejlesztés és fejlődés elsődlegességét vallják, a magas szintű szakmai tudást elsősorban az iskolában tanuló gyermekek fejlesztése érdekében kívánják felhasználni,

2. a pedagógusok magasra értékelik szakmai tudásukat, és intenzíven tesznek is e tudás fejlesztéséért,
3. bár a gyakorlóiskola tudásmegosztó szerepének nem tulajdonítanak akkora jelentőséget, mint a más iskolák számára nyújtott példamutatásnak, mégis kiemelkedő a tudásmegosztásban részt vevők száma,
4. az egyetemmel való együttműködést és a hallgatók támogatását kevésbé tartják fontosnak a pedagógusok, az egyetemmel való közös kutatások eredményeinek a megítélése nem egyértelműen pozitív, viszonylag kevesen vesznek részt ilyen kutatásokban, inkább saját szakmai tudásuk fejlesztésében kamatoztatják az egyetemmel való kooperációt,
5. a gyakorlóiskolai pedagógusok magas szintű szakmai tudása és a pálya iránti elkötelezettsége nagymértékben hatással van a hallgatók nézeteire, ugyanakkor a hallgatók többet várnak az egyetemtől és a gyakorlóiskolától: kedvezőbb lenne számukra, ha a képzés tartalmi és szervezési vonatkozásában hatékonyabb egyeztetés valósulna meg a két intézmény között, másrészt a gyakorlóiskolai, a tanórára fókuszáló képzést szeretnék kitéríteni az egész iskolára és az iskolai környezetre is.

VI. Pályázatok hatása az iskola közösségére és közvetlen környezetére, valamint a korszerű pedagógiai eljárások alkalmazása a gyakorlóiskolában

1. A pályázatok hatására az infrastruktúra fejlődése folyamatos volt, és nagyban segítette a pedagógiai innovációt is.
2. Az iskola minden esetben olyan célokat igyekezett megjelölni, majd projektszemléletben megvalósítani, amelyek egyértelmű fejlesztési célként szerepeltek az oktatási stratégiai dokumentumokban.
3. Kiemelkedő fejlesztési célterület volt a pedagógusok és tanulók digitáliskompetencia-fejlesztése, amelyben a gyakorlóiskola a magyarországi iskolarendszert tekintve bizonyosan az élen jár.
4. A másik jelentős fejlesztési terület a természettudományos oktatáshoz kapcsolódik. Az iskola mindhárom telephelyén jelentős infrastrukturális és szakmai fejlesztéseket valósított meg a pályázatok segítségével. Létrehozásra került két korszerű, minden természettudományos tartalom oktatására alkalmas, professzionális laborterem, amelyekben új, innovatív tudásszerzésre nyílik lehetőség.
5. Az iskola mellett, hogy infrastrukturálisan kiépítette a Csevice Erdei Iskolát, a hozzá kapcsolódó programokkal elérte a minősített erdei iskolai címet.
6. A pályázatok tekintetében a harmadik nagyobb terület egyértelműen a pedagógusok szakmai munkájának megújításához, az innovációhoz kapcsolódott. A pályázati

konstrukciók célterülete a hátránykompenzáció, az adaptív oktatás, a differenciálás, a kompetencialapú oktatás, a keresztntantervi fejlesztések és a tanórán kívüli innovatív tevékenységek témakörébe sorolható.

7. A nevelőtestület gyakorlatilag teljes egészében részt vesz a pályázatok megvalósításában, jóllehet, az egyéni kompetenciák függvényében bizonyos aránytalanságok tapasztalhatók.
8. A tanulók számára a pályázatok mind a tanórai, mind a szabadidős tevékenységek területén jelentős új lehetőségeket biztosítottak. A szakmai innovációk, újszerű pedagógiai eljárások tetszenek a diákoknak. A korosztályi szokásokból adódóan érthető módon a digitális eszközökkel való munka aratja a legnagyobb sikert, de a kooperatív technikák, projektmunka is megjelenik válaszaik között.
9. A szülők az iskola pályázati tevékenységét részben ismerik. Általában igaz, hogy ami közvetlenül érinti a szülői közösséget, azzal szembesül, foglalkozik igazán. A szülők nincsenek teljes mértékben tisztában azzal, hogy az egyes szakmai fejlesztéseknek milyen indokoltsága van, illetve milyen céllal és milyen forrásból valósulnak meg.

VII. A kiemelt figyelmet igénylő tanulók méltányos fejlesztése

A különféle iskolai dokumentumokat, valamint a pedagógusok, hallgatók, diákok és szülők nézeteit elemeztük arra a kérdésre keresve a választ, hogy a kiemelt figyelmet igénylő tanulókkal való bánásmód szempontjából miért jó egy gyakorlóiskola. Feltérképeztük, hogy az érdekelt felek nézeteinek figyelembevételével az Eszterházy Károly gyakorlóiskola szakmai fejlesztő iskolává válásához milyen lépéseket szükséges megtenni a jövőben.

A rendelkezésre álló adatok alapján a következő kijelentéseket fogalmazhatjuk meg:

1. az iskolai dokumentumok és a pedagógusok is azt vallják, hogy rendkívül fontos feladatuk a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek megfelelő fejlesztése és az egyéni bánásmód megvalósítása a gyakorlóiskolában;
2. a pedagógusok nagy része tart egyéni foglalkozásokat tanulóinak, sokféle módszert alkalmazva a tehetséges tanulók és lemaradók felzárkóztatása érdekében;
3. a gyakorlóiskolában tanítók kiemelten fontosnak tartják az egyéni képességfejlesztést, s ezzel összefüggően az óráik túlnyomó részében a diákok egyéni képességeit helyezik előtérbe, tudatosan figyelnek a fejlesztésre;
4. a pedagógusok eltérő nézeteket vallanak a tehetséggondozás és felzárkóztatás témakörében zajló továbbképzésekről, és az iskolai elvárásokkal ellentétben tehetséggondozással kapcsolatos tréningeken vennének részt szívesebben;

5. a pedagógusoknak nagyobb igénye lenne olyan továbbképzésekre, amelyeket saját maguk választhatnak ki, nem az intézmény követeli meg tőlük;
6. a tanulók nézetei szerint a gyakorlóiskola magas szinten végzi a tehetséges gyermekek fejlesztését, rengeteg versenyen vesznek részt, viszont kevésbé érzik egyértelműnek az egyéni bánásmód, a tanulásban való segítségnyújtás érvényesülését;
7. hiányolják a tanórákon az egyéni személyre szabott feladatokat, és többségük tanulmányi eredményének javulását nem a fejlesztő óráknak, sokkal inkább saját szorgalmuknak és a téma érdekességének tudják be;
8. a hallgatók felkészítését a kiemelt figyelmet igénylő tanulók fejlesztésére kevésbé tartják fontosnak a pedagógusok, s a hallgatók sem érzik magukat e területen felkészültnek;
9. az egyetemi képzés és a gyakorlati képzés közötti összhangot közepesnek ítélik a pedagógusok és hallgatók egyaránt, nem rajzolódik ki a két intézmény közötti együttműködés;
10. a szülők számára az iskolaválasztás szempontjából fontos a felzárkóztatás, viszont kevésbé elégedettek ugyanezzel a gyermekük iskolába kerülése után;
11. a versenyeken való részvételt nem tartják olyan fontos szempontnak iskolaválasztáskor, ugyanakkor gyermekük bekerülése után sokkal inkább elégedettek azzal.

VIII. A gyakorlóiskola szerepe a tanárjelöltek felkészítésében

1. Az iskolai dokumentumokból jól kirajzolódik, hogy a gyakorlóiskola kiépítette az általa kitűzött célok eléréséhez szükséges hallgatói és vezetőtanári tevékenységek komplex rendszerét (SZMSZ, 2016, Sándor, 2011; Dudás, 2011, 15/2006. [IV.3.] OM rendelet).
2. A szakvezetők, az egyetemi oktatók és maguk a tanárjelöltek is eltérően ítélik meg az egyetemi kurzusok és a gyakorlóiskola tanárképzésben betöltött szerepét. Ennek okaként az egyetemi és a gyakorlóiskolai képzés összhangjának hiányát látjuk.
3. A tanárjelölteknek több lehetőségük is adódik a tanórákhoz kapcsolódó pedagógiai jellegű ötleteik megvalósítására. A tanórán kívüli foglalkozásokba ugyanakkor kevesen tudnak bepillantást nyerni, és még kevesebben próbálhatják ki szakmai képességeiket ezeken a területeken (felzárkóztatás, tehetséggondozás).
4. A kísérletezéshez hozzátartozik, az intézményi szakmai háló megismerése (fejlesztő- és gyógypedagógusok, szülők, gyermekvédelmi szakember), amire szintén korlátozottan van lehetőségük a jelölteknek. A hallgatók jelentős többsége úgy érezte, hogy a csoportos iskolai gyakorlatok során nem láthatott bele a nevelőtestület működésébe.
5. A gyakorlóiskolai tanárok fontosnak tartják a hallgatók visszajelzéseit, és úgy vélik, a jelöltekkel való együttműködés megfelelő szintű.

6. A jelöltek a meglátogatott órák színvonalával és a vezetőtanárok szakmai felkészültségével nagymértékben elégedettek.
7. A kutatási eredmények igazolták, hogy a gyakorlóiskola kiemelkedő mértékben biztosítja a szaktárgy oktatásához kapcsolódó készségek fejlődését, beleértve a szaktárgyhoz kapcsolódó tervezési és értékelési folyamatokat, valamint a szaktárgy tanításához kapcsolódó módszerek, eszközök megismerését és kipróbálását.
8. Az intézmény által kitűzött és a hallgatók professzionális felkészítésére fókuszáló célok nem minden tekintetben tudnak megvalósulni. Ezen hiányosságok egy kisebb csoportja intézményi szintű probléma, másik (nagyobb) csoportja azonban rendszer szintű problémákat takar, mert olyan, a gyakorlóintézmények széles körében megjelenő nehézségekre irányítja a figyelmet, amelyeket a tanárképzéshez kapcsolódó, korábbi szakirodalmi adatok is jeleztek (N. Kollár, 2008; Jancsák, 2012).
9. A tanárjelöltek hiányként fogalmazták meg, hogy nincs elég lehetőségük a tanári szerepek (osztályfőnöki munka), az iskolában fejlesztő feladatokat ellátó kollégák és a szülőkkel való kapcsolattartás széles körű tanulmányozására.
10. Az állításokra vonatkozó átlagértékek szerint a hallgatók az egyéni bánásmódot igénylő tanulók csoportos keretek között történő tanulási tevékenységének megszervezéséhez szükséges pedagógiai kompetenciák (differenciálás, felzárkóztatás, tehetséggondozás) fejlődését csak közepes mértékben érzékelték. Ezen területek azok többek között, amelyekre a hallgatók és a tanárok egyöntetű véleménye alapján az egyetemi kurzusok és a csoportos iskolai gyakorlatok legkevésbé biztosítják a felkészülést.
11. A gyakorlóiskolai tudásmegosztással kapcsolatban elmondható, hogy az ismeretkövetítés alapvetően tanár/oktató irányából a hallgató/gyermek felé történik. A tanárok közül ugyanakkor többen jelezték, hogy a hallgatótól is rengeteget tanulnak, új módszereket, játékokat ismernek meg általuk. A vizsgálat rávilágított arra is, hogy bár a felek az együttműködés szintjével elégedettek, a gyakorlótanítással összefüggő, tanárok és oktatók közötti tudásmegosztás hiányos.

IX. Az iskola és az egyetem kutatás-fejlesztésben történő együttműködése

Eredmények az oktatói kérdőív alapján:

1. A pályán eltöltött idő valóban óraszámcsökkenéssel jár együtt, ez azonban korántsem olyan erős, mint várnánk. A túlterhelésről korábban mondottakat tehát ez az adat is alátámasztja.
2. Az oktatók szerint az egyetemi képzés egyáltalán nem készít fel a szervezetben létezés elemeire, úgymint a kollégákkal és a szülőkkel való együttműködés, valamint az adminisztráció és az osztályfőnöki tevékenység.
3. Fontos feladatnak tűnik, hogy az egyetemi oktatók sokkal világosabbá tegyék, mit is jelent az egyetemi képzés interpretációjában a pszichológia és a pedagógia, s hogyan transzponálható mindez a szakmódszertan és a mindennapi terepmunka keretei közé.
4. A tanárképzés és szakmai gyakorlat egymás mellé kerülését, a képzésben való egyforma szerepük kialakítását igényelnék a folyamat résztvevői.
5. Az oktatók elégedettsége leginkább a tanárjelöltek munkájának segítségével, értékelésével, a tantárgyi tanítással, a tanárképzési tartalmak és programok tervezésével kapcsolatban nyilvánvaló.
6. A közös kutatásokra, fejlesztésekre vonatkozó elégedettségi értékek alacsonyak, ennek tulajdonképpen nem pusztán a létező együttműködések minősége, sokkal inkább a bizonytalanság és a közös fejlesztések, kutatások hiánya lehet a magyarázata.
7. Az oktatók a gyakorlótanítás tárgyi feltételeivel inkább elégedettek, és a leggyengébbnek a jelöltek diszciplináris felkészültségét ítélik.
8. A válaszadók szerint a tanítási módszerek, a szakmódszertani tudás jelenti a képzés alapját.
9. A gyakorlóiskolai feladatok fontosságával kapcsolatban a nagyon fontos kategóriába kerültek még a pedagógusok folyamatos szakmai fejlődése és a más iskoláknak történő példamutatás.
10. A gyakorlóiskola megítélése nagyon jó, az összes pozitív tulajdonság a lista élén, míg az összes negatív (korlátozó, régmódi, rideg) alacsony átlagértékkel a végén található. Elgondolkodtató a demokratikus jelző alsó-közép helyezése, míg a jól irányított az élmezőnyben szerepel.

Eredmények a pedagógus kérdőív alapján

1. Az egyetemi oktatókkal való együttműködéssel való elégedettség az alsó középmezőnyben helyezkedik el, a 7. helyen.
2. A tantestületi munkamegosztás nem éri el a 3,0 értéket, ami mégiscsak azt sugallja, hogy a szervezeti tanulás és a tanuló közösség még nincs a működés homlokterében.
3. A tanári kérdőívből kiválogatott néhány együttthatót, amelyek az egyetemmel való együttműködésről, annak hiányáról és a folyamatos önfejlesztésről szólnak, a szakmai

fejlesztő iskolává válás kritériumainak egy részét a gyakorlóiskola nem éli meg szakmailag tudatos reflexióval.

4. Közepesen erős korreláció van a pedagógusok folyamatos szakmai fejlesztése és a kutatásokban, nemzetközi együttműködésekben való részvétel között pedagógia-pszichológiai és szakterületi kutatásokban egyaránt, valamint az egyetemmel való kutatási együttműködés és a nemzetközi együttműködésben való részvétel között is.
5. A tanárok tehát érzékelik azokat a belső összefüggéseket, amelyek a kutatási együttműködés, a folyamatos pedagógiai fejlesztés és az egyetemmel való kooperáció között van.

Javaslatok

X. Az iskola mint iskolaszervezet

Kutatásunk összegzésekor néhány – napjainkban is mérlegelhető/mérlegelendő javaslatot fogalmaztunk meg:

1. A tanárjelöltek gyakorlatai vonatkozásában esetleg megfontolásra érdemes, hogy több belelátást nyerhetnének az iskola életében szerepet játszó foglalkozásokba, rendezvényekbe. A következő lehetőségekkel élhetnének a pedagógusok:
 - 1.1. A tanárjelöltek bevonása felzárkóztató, tehetségfejlesztő foglalkozásokba, szabadidős programokba, csoportépítést segítő elfoglaltságokba. Amennyiben megvalósítható, érdemes lenne bevonni őket egy-egy értekezlet, fogadóóra lebonyolításába, esetleg online csoportokban is kommunikálhatnának szülőkkel.
 - 1.2. A pedagógusok és tanárjelöltek kapcsolatának erősítése érdekében be lehet vonni a hallgatókat közös, iskolai, illetve iskolán kívüli projektekbe, együttműködhetnének a diákönkormányzatot segítő pedagógussal, támogathatnák a gyakorlóiskola arculatának fejlesztését diákokkal közösen írt kisebb online cikkek, blogok által, népszerűsítve ezzel a gyakorlóiskola és az egyetem munkáját, együttműködését is, közelebb hozva azt a fiatalokhoz, későbbi lehetséges tanárjelöltekhez. Az osztályfőnöki órákon beszélgethetnének ezekről, építhetnék a közösséget, hiszen jelenleg sok esetben e foglalkozásokat csupán „letanított óraként” élhetik meg a tanárjelöltek.
 - 1.3. Az online felületek szerepét a tanárjelöltek és tanulók, valamint az általában vett iskolahasználók körében célszerű lenne kiaknázni, hiszen a nappali tagozatos hallgatók és a tanulók számára is kedvelt kommunikációs felületek ezek.

- 1.4. Érdekes elképzelés lehet, hogy a félév/tanév kezdetén, mikor a tanárjelölt megtudja, mely osztályoknál lesz gyakorlaton, előzetesen interneten megismerkedne az osztály zárt online csoportjával (legtöbb iskolában, így vélhetően a gyakorlóiskolában is vannak ilyenek), melyet szabadidős programok követnének, és csak ezt követően kerülne sor a tanórák megtartására.
- 1.5. Érdemes lehet közös szabadidős programokat, játékokat szervezni az iskola több szereplője – tanárok, diák, tanárjelöltek, szülők – számára, mely fakultatív, mégis közösségépítő jellegű lenne. Elengedhetetlen lenne olyan programok megvalósítása, melyekben a tanárjelöltek is a közösség tagjának érezhetnék magukat, és nem csupán a vezetőtanár „feladatának”.

Az 1.1., 1.2. és 1.4. számú javaslatnak a járványveszély ideje alatt is pályaszocializációt támogató szerepe lehet. Egy szakmai fejlesztő iskola koncepciójának kialakítása során tehát érdemes lehet arra is odafigyelni, hogy ilyesfajta online interakciókban helyt kapnak-e a pedagógusjelöltek.

XI. Az iskola légköre

1. Tekintettel arra, hogy az évtizedes egységesítési törekvés ellenére sem sikerült a pedagógusok körében teljes mértékben elfogadtatni, hogy a két iskola egységet képez, és hogy az egyes épületek közösségéhez való tartozás meglehetősen erős, meg kellene találni annak a módját, hogy a két egység lényegében önállóan tevékenykedjen, és csak egymás munkájának segítése érdekében működjön együtt. Azaz nagyobb épületenkénti autonómiára, az egyéni sajátosságok érvényesítésére kellene módot adni.
2. Fel kellene tárnani, hogy az iskola értékeinek megítélésében miért mutatkozik lényeges különbség a két épület diákjainak válaszaiban. Ezt követően lehet megtenni a szükséges lépéseket a kedvezőbb irányba.

XII. Az iskola színvonala, eredményessége, vonzereje

Javaslatok az iskola vezetőségének:

1. Nagyobb mértékben vonja be a pedagógusokat a szakmai döntésekbe, gondolja át az alulról jövő kritikákat, és demokratikusabb légkört alakítson ki!

Javaslatok a fenntartónak, a vezetőségnek és a pedagógusoknak:

1. Szorosabbá kellene tenni az egyetem oktatói és a gyakorlóiskolában dolgozó pedagógusok együttműködését a hallgatók összehangoltabb és hatékonyabb felkészítése érdekében.
2. Az infrastruktúrán, iskolai felszereltségen még lehet javítani, fejleszteni, így olyan pályázatok írására lenne szükség, melyekben az eszközök fejlesztésére van lehetőség.
3. Szükséges az iskola mindkét épületében egy-egy megbeszélőszoba, ahol a vezetőtanárok és a hallgatók nyugodt körülmények között tudják a megbeszéléseiket folytatni.
4. Egy szakmai fejlesztő iskola feladatköre jóval nagyobb, mint egy átlagos köznevelési intézményé. Ahhoz, hogy a gyakorlóiskola szakmai fejlesztő iskolává váljon, és a pedagógusok aktívabban vegyenek részt kutatómunkában, szakmai műhelyek tartásában – melyek nagyon időigényes tevékenységek –, tehermentesíteni kell őket olyan feladatok alól, amelyeket a pedagógiai asszisztensek is el tudnak végezni. Szükség lenne tehát bizonyos személyzeti fejlesztésekre.

Javaslatok az iskola vezetőségének és a pedagógusoknak:

1. A kommunikáció javítása, hiszen a szülőknek kevés információja van az iskolában folyó munkáról.
2. Az egyetemmel való szorosabb együttműködésre való törekvés új tanárok alkalmazásánál, nagyobb támaszkodás az egyetem ez irányú ajánlásaira, javaslataira.
3. Az egyenletes munkaterhelés megvalósítása a tantestületben.

Javaslatok a pedagógusoknak:

1. Az iskolájukban végzett magas színvonalú munkát, jó gyakorlatokat, kipróbált módszereket mutassák be műhelymunka, illetve továbbképzések során! Vállaljanak bemutatóórákat saját kollégáik előtt és más iskolákban tanító kollégák előtt is!
2. A szöveges válaszokból kiderül, hogy mindössze 1 pedagógus ad tanulásmódszertani segítséget a lemaradóknak. Javasoljuk, hogy ezt a segítséget minden pedagógus adja meg a tanulási gondokkal küzdőknek.
3. A szakmai fejlődés érdekében elengedhetetlen a szakirodalom nyomon követése.
4. A magas színvonalú tanórák megtartásához fontos a minden órára való tervezés.

XIII. Az iskola külső megítélése

A szakmai fejlesztő iskolává váláshoz a következő javaslatokat fogalmazzuk meg a fenntartó és az iskolavezetés számára:

1. Az iskolaválasztást befolyásoló tényezők közül mindkét rész minta esetén a legfontosabb az adott iskolába járó diákok szüleinek véleménye, tapasztalatai, valamint az óvónők, általános iskolai tanárok tanácsa, javaslatai. Célszerű lehet a gyakorlóiskola kommunikációs stratégiájának, marketingtevékenységének újragondolása. Intenzív kapcsolatot kell ápolni ezekkel az intézményekkel, minden lehetséges fórumon meg kell ismertetni velük az iskola elfogadó, gyermekközpontú értékrendjét.
2. A szülők tájékoztatatlansága az iskolákkal kapcsolatban általános jelenség. Érdemes jóval nagyobb hangsúlyt fektetni a szülők tájékoztatására, az iskolákban zajló élet bemutatásra.
3. A nyolcadik osztályosok szülei kiemelkedően nagy arányban a gyermek döntésére hagyatkoznak az iskolaválasztásnál. Ez alapján úgy tűnik, hogy az iskolaválasztás előtt álló nyolcadik osztályos gyerekeket kell leginkább megszólítani, számukra kell vonzóvá tenni a gyakorlóiskolát. Megjegyezzük, hogy a nyílt napok kevésbé fontosak a szülők számára, mint ahogyan azt feltételeztük. A nyílt nap leginkább csak megerősíti a gyermeket a választásában.
4. A gyakorlóiskola profiljában a művészeti képzés az egyik leghangsúlyosabb elem. Hasznos lehet a képzés megismertetésének erősítése, újragondolása.

Javaslataink a pedagógusok számára:

1. Az óvodások szüleit az iskolaválasztásnál a tanítónők személyisége nagymértékben befolyásolja. Érdemes minden lehetőséget, fórumot megragadni arra, hogy a leendő elsősök szülei megismerhessék a gyakorlóiskolában dolgozó tanítónőket.
2. Az iskola légkörére, a pedagógusok nyitottságára, rugalmasságára, igazságosságára utaló tényezőcsoportra érdemes volna nagyobb hangsúlyt fordítani.
3. Érdemes lenne elemezni, hogy miért éppen a szülők által fontosnak tartott tényezőkben ér el a gyakorlóiskola viszonylag alacsony értékeket (például elfogadó, gyermekközpontú légkör). Egyrészt meg kellene mindent tenni annak érdekében, hogy ezekben kérdésekben jobbak legyenek a valóságos mutatók, illetve ott, ahol jók (például a pedagógusok kiemelkedő szakértői tudása, versenyeken való részvétel), erről folyamatosan kellene tájékoztatni a szülőket.
4. Meg kell határozni, hogy mely tényezők vonatkoznak az iskoláról kialakult képre, és melyek az iskola tényleges tevékenységére. Ezt csak a nevelőtestület döntheti el a rendelkezésére álló egyéb adatok alapján.

XIV. Az iskola önfejlesztő tevékenysége

A szakmai fejlesztő iskolává váláshoz javaslatként fogalmazzuk meg a fenntartó és az iskola-vezetés számára:

1. az egyetem és az iskola szélesebb körű együttműködésének ösztönzését mind a két intézmény, mind pedig az intézményekben dolgozó pedagógusok és oktatók között,
2. az egyenrangú partneri viszony erősítését a hétköznapi kommunikációtól egészen a közösen végrehatott kutatásokkal bezárólag;

az iskolavezetés számára:

1. a hallgatók tanári professzióra való felkészítéséhez a gyakorlóiskolai mozgásterük kiszélesítését, a szakmai önfejlesztés perspektíváinak hatékonyabb bemutatását és annak megvalósítását,
2. a hallgatói visszacsatolások beépítését gyakorlati képzésük fejlesztésébe,
3. a gyakorlati problémák megoldását és innovációk támogatását ösztönző kutatások felkarolását, és az ehhez nélkülözhetetlen kutatómódszertani képzések erősítését a pedagógusok számára;

a pedagógusok számára:

1. az egyetem irányában a hallgatók képzésével kapcsolatos problémák megoldására a kezdeményező szerep felvállalását, konkrétan a problémák kommunikálását a megfelelő tanszékek irányába,
2. a hallgatók intenzívebb bevonását az iskolában megvalósított szakmai fejlesztési programokba, tantestületi, munkaközösségi szinten megjelenő önfejlesztő tevékenységekbe;

az oktatók számára:

1. az általános pszichológiai, pedagógiai, valamint szakmódszertani és szaktudományi területeken dolgozó oktatók aktívabb kapcsolatteremtését a gyakorlóiskola pedagógusaival képzési és kutatási területeken,
2. a hallgatók elméleti és gyakorlati képzésében felmerülő problémák hatékonyabb észlelését és kommunikálását a megfelelő tanszékek irányában.

XV. Pályázatok hatása az iskola közösségére és közvetlen környezetére, valamint a korszerű pedagógiai eljárások alkalmazása a gyakorlóiskolában

1. A gyakorlóiskolai pályázati tevékenység a továbbiakban is feleljen meg a szakmapolitikai elvárásoknak, ugyanakkor fontos a széles körű nevelőtestületi konzultáció is.
2. Alakuljanak olyan szakmai fejlesztői csoportok, akik az elvárt pályázati tartalmakat előkészítik, és segítik a megvalósítást!
3. Az infrastrukturális fejlesztések tudatossága érdekében készüljön egy teljes intézményi helyzetelemzés a rendelkezésre álló oktatási terek hatékony felhasználásáról, illetve a következő években elvárt fejlesztésekről! Ezt mindenképpen szükséges összehangba hozni a várható demográfiai mutatókkal, illetve a szakmapolitikai fejlesztési elképzelésekkel (pl.: 9 évfolyamos oktatás, Komplex Alapprogram).
4. Az infrastrukturális fejlesztés részeként ki kell térni a fenntartható eszközpark fejlesztésére is, kiemelt figyelemmel a korszerű digitális eszközök használatára, a Digitális Oktatási Stratégiához illeszkedve.
5. Megfontolandó a nyitott, akár üveggel ellátott oktatási terek bevezetése. A jelenlegi tantermi gyakorlatban ez nem jellemző Magyarországon, ugyanakkor nagy segítség lehet a tanárjelöltek gyakorlatában és a szakmai munka megosztásában is.
6. A pedagógusok módszertani innovációja ne legyen pályázati megvalósításhoz kötött, hanem érdemes olyan szakmai munkacsoportokat alakítani, amelyek célja a meglévő tudás továbbadása az önfejlesztő tevékenység elősegítése érdekében.
7. A gyakorlóiskola pedagógiai intézete alkalmas szervezeti keretet adhat egy belső képzési rendszer kialakítására, amely során a különféle szakmai ismeretek átadására, készségfejlesztésre lehetőség nyílik.
8. Az egyetem módszertanos munkatársai és a gyakorlóiskolai pedagógusok, szakvezetők között alakuljon ki egy folyamatos szakmai konzultáció! A gyakorló pedagógusoknak legyen lehetősége megismertetni a tevékenységüket a módszertanos kollégákkal!

XVI. Kiemelt figyelmet igénylő tanulók méltányos fejlesztése

A szakmai fejlesztő iskolává válásához javaslatként fogalmazzuk meg a fenntartó és az iskola-vezetés számára:

1. az egyetem és az iskola szélesebb körű együttműködésének ösztönzését mind a két intézmény, mind pedig az intézményekben dolgozó pedagógusok és oktatók között,
2. az egyetemi képzés és a gyakorlatok összehangolását;

az iskolavezetés számára:

1. a hallgatók tanári professzióra való felkészítéséhez a gyakorlóiskolában lévő lehetőségek kiaknázását, a kiemelt figyelmet igénylő tanulók fejlesztésének megfigyelésének lehetőségét és gyakorlatban történő fejlesztését,
2. a hallgatói visszacsatolások beépítését gyakorlati képzésük fejlesztésébe,
3. az iskola segítségével történő tanulói előrehaladás, fejlődés több csatornán történő kommunikálását a szülők és diákok felé egyaránt,
4. a pedagógusok továbbképzésének támogatását az általuk lényegesnek tartott témákban;

a pedagógusok számára:

1. a diákok számára az egyéni segítségnyújtás magasabb szintre emelését, nemcsak a kiemelt figyelmet igénylők, hanem minden tanuló esetében,
2. a hallgatók intenzívebb bevonását az iskolában megvalósított tehetséggondozásba, felzárkóztatásba, differenciált tanórai tevékenységekbe,
3. az egyetemi oktatókkal való szorosabb kapcsolattartást az oktatási tartalmak összehangolása, valamint az egyetem és gyakorlóiskola szakmai munkájának folyamatos felülvizsgálata, az esetenként szükséges korrekciók elvégzése érdekében.

XVII. A gyakorlóiskola szerepe a tanárjelöltek felkészítésében

A szakmai fejlesztő iskolává válásához javaslatként fogalmazzuk meg:

1. Szükséges a képzési rendszer gyakorlatiasabb irányba való elmozdulása. A nemzetközi példák alapján ez megnyilvánulhat egyfelől a gyakorlatiasabb egyetemi kurzusban, az iskolai gyakorlatok diverzitásában, a gyakorlati idő növekedésében, a képzőintézmények és oktatók közötti új partnerségi modellek kialakításában.
2. Az egyetemalapú képzés irányából el kell mozdulni a partnerek számára egyenlő partneri viszonyt megtestesítő modell irányába.
3. Szükséges az egyetem és a gyakorlóiskola tanárképzésben betöltött szerepének tisztázása, valamint a két intézmény képzéshez tartozó tartalmi összhangjának megteremtése.
4. A szakmai együttműködés továbbá ki kellene hogy terjedjen a gyermekek és a tanárjelölt hallgatók tanulási szükségleteikre vonatkozó közös kutatásokra is.
5. Szükséges lenne hangsúlyozni a többirányú tudásmegosztást, melynek forrása adott esetben maga a tanárjelölt (pl. új módszerek) vagy a szülő (gyermekével kapcsolatos információk) is lehet.

6. Lehetőséget kell adni a jelölteknek az intézmény szakmai hálójának megismerésére (fejlesztő- és gyógypedagógusok, szülők, gyermekvédelmi szakember), valamint a szakemberekkel, szülőkkel való kapcsolat felvételére.
7. Lehetőséget kell adni az egyéni bánásmódot igénylő tanulókkal való tanórai (differenciálás) vagy tanórán kívüli (felzárkóztatás, tehetséggondozás) foglalkozásokhoz kapcsolódó kompetenciák fejlődésére.
8. Lehetőséget kell adni a tanári szerepek (osztályfőnök, tehetséggondozás, felzárkóztatás stb.) széles körű megismerésére a jelöltek tanórán kívüli tevékenységekbe való bevonásával (szülői értekezlet, osztályfőnöki óra, szakkör, tanulószoba, felzárkóztatás, tehetséggondozás).

XVIII. Az iskola és az egyetem kutatás-fejlesztésben történő együttműködése

Javaslatok az iskola vezetőségének és a pedagógusoknak:

1. Az iskola mint szervezet része kell hogy legyen egy átfogóbb rendszerszintű keretnek, melyben mint hálózati csomópont jelenik meg az iskola, és részt vesz a top-down és bottom-up folyamatokban.
2. Törekedni kell az egyetemen folyó oktatás-kutatásba való intenzívebb bekapcsolódásra, mivel ez pozitívan hat az oktatás színvonalára.
3. Cél a kutatásban való intenzívebb részvétel az oktatás módszertani sokszínűsége érdekében.
4. Az egyetemmel való partnerség egyúttal lehetőség a szakmai fejlődésre, továbbképzésre.
5. Tantestületi munkát, az azon belüli együttműködést erősíteni kellene, mert a szervezeti tanulás és az iskola mint tanuló közösség erősítéséhez ez nélkülözhetetlen.
6. Ha a gyakorlóiskola szakmai tanuló iskolává szeretne válni, fontos lenne egymás óráinak intenzívebb látogatása, a jó gyakorlatok megosztása és más iskolák szakmai közösségeivel való kapcsolatépítés.

Javaslatok az egyetemi oktatóknak:

1. A gyakorlóiskola tanárait célszerű lenne bevonni az egyetemen folyó kutatásokba.
2. A kutatásoknak választ kell adniuk a gyakorló pedagógusok aktuális szakmai kérdéseire.
3. A pedagógusok számára olyan kutatásalapú tudást kell biztosítani, amely az osztálytermi tanítás-tanulási folyamat során hasznosítható.
4. Az egyetemen folyó oktatás-kutatást és a tanári gyakorlatot érdemes szorosabban összekapcsolni, ezáltal az oktatók és tanárok közötti partnerség is erősödhet.
5. Az egyetem és a gyakorlóiskola közötti együttműködés hierarchikus jellegét partneri együttműködés kell hogy jellemezze.

6. A gyakorlóiskolával való partnerség erősítése az egyetemen folyó tanárképzést is erősíti, és elősegítheti a tanítási gyakorlat megújulását.

Javaslat az egyetem tanárképzésért felelős vezetői számára:

Ahhoz, hogy az egyetem és a gyakorlóiskola közötti partnerség erősödjön, szükséges lehet egy „Közös Munkatér” megteremtésére, ahol az egyetemi oktatók, a gyakorlóiskola tanárai és a hallgatók szakmai együttműködése megvalósulhatna. Mivel a partnerség erősítése a cél, fontos lenne, hogy minden aktor kilépjen a saját „komfortzónájából” (az oktató az elméleti képzés színteréből), a gyakorló tanár a mindennapi tanítás teréből. Ebben az új térben a szerepek átalakulnak, és igazi demokratikus, partneri kollaboráció alakulhatna ki.

Általános javaslatok

A gyakorlóiskolából a szakmai fejlesztő iskolává válás útján megtenni szükséges lépéseket célszerű a szakmai fejlesztő iskola alapvető jellemzői szerint csoportosítani:

- az iskola alapvető funkciójának megfelelően az általános és középiskolai tanulók magas színvonalú nevelésére és oktatására,
- az iskola folyamatos önfejlesztése,
- az iskola pedagógusai számára a folyamatos szakmai fejlődés feltételeinek megteremtése,
- a pedagógusok felkészítése a régió belül továbbképzési feladatok ellátására,
- regionális támogatói feladatok ellátása,
- több szempontból is modell szerep betöltése a régió iskolái számára,
- a közoktatás és a pedagógusképzés szempontjából fontos kutatások végzése,
- az egyetem és a gyakorlóiskola egységes szervezetté formálása,
- iskolaépületi autonómia biztosítása.

1. Az iskola alapvető funkciójának megfelelően az általános és középiskolai tanulók magas színvonalú nevelése és oktatása

A gyakorlóiskoláról megállapítható, hogy a városban az általános iskolák között jó, a gimnáziumok között valamivel gyengébb elismertségnek örvend. Természetesen közvetlen kapcsolat az iskola presztízse és tényleges teljesítménye között nem fogalmazható meg. Kölcsönhatás azonban fennáll. A jó minőségű munka, a hozzáadott érték tükröződik az iskola presztízisében, és minél jobb az iskola elismertsége, annál nagyobb közegből merítheti tanítványait.

Annak elérése érdekében, hogy a gyakorló a régió kiemelkedő színvonalú iskolái közé tartozzon, szükség van arra, hogy minden tantárgyból jelentős számú kiemelkedő pedagógussal rendelkezzen. A jelen helyzetben mindenképpen szükség van ilyen kiemelkedő pedagógusok szerződtetésére. A bevezetésre kerülő új pedagógusképzési rendszer lehetővé teszi, hogy a regionális központok ne csupán az alapképzésnek, hanem a továbbképzésnek is központjává váljanak. Ehhez szükség van a továbbképzés területén működő vezetőtanárookra is. Ez a jelentős elismeréssel, munkaidő-kedvezménnyel járó pedagógusi státusz módot adhat az iskola testületének erősítésére.

A pedagógusok jelenleg is nagy jelentőséget tulajdonítanak a szakmai munkaközösségeknek. Az iskolai munka minőségének javításában, a tanulószervezetté válásában nagyon fontos szerepük van a munkaközösségeknek, a munkaközösség-vezetőknek. Az iskola hatékonyabb szervezetének kialakulásához jelentős mértékben hozzájárulhat, ha a szűkebb értelemben vett iskolavezetéshez szorosan kapcsolódik egy szélesebb aktíva, amit a szakmai munkaközösség vezetők alkothatnak.

2. Az iskola folyamatos önfejlesztése

A pályázatok, az innováció jelentős szerepet játszott az iskola fejlesztésében az elmúlt időszakban is. Mint az ezzel kapcsolatos összegzésből kiderül, a pályázatok főként az oktatáspolitikai elvárásoknak megfelelően kerültek kiírásra, ezekben az iskola jelentős mértékben részt vett, esetenként erejét meghaladó mértékben is. Az önfejlesztés érdekében az új feladatokat, az iskola új szerepét szem előtt tartva feltétlenül ki kell dolgozni egy rövid és egy középtávú stratégiát, amely részletezi a jelenlegi helyzettől a kívánt célig vezető út lépéseit. Ez a stratégia megfelelő iránytű és szűrő lehet a pályázatok, az iskolai továbbképzések kiválasztásában egyaránt.

Az egyetemi háttér igen jelentős támaszt jelenthetne, amelyet az iskola mindeddig a két intézmény kapcsolatának hiányosságai miatt nem használt ki kellőképpen. Az új feladatok teljesítése mind az egyetem, mind pedig a gyakorlóiskola számára nemcsak lehetővé, de elengedhetlenné is teszi a szorosabb kapcsolat megteremtését.

3. Az iskola pedagógusai számára a folyamatos szakmai fejlődés feltételeinek megteremtése

A szakmai fejlesztő iskola pedagógusaival szemben az eddigieket meghaladó elvárások fogalmazódnak meg: a régió pedagógusainak továbbképzése, számukra bemutatóórák tartása, támogatás biztosítása, innovációik segítése, tananyagfejlesztés, iskolakutatás stb. Ezek a feladatok igénylik a gyakorlóiskolai pedagógusok folyamatos és célirányos továbbképzését. Nem az egyes adott lehetőségeknek kell meghatározniuk a továbbképzéseken történő részvételt, hanem a feladatokhoz és a pedagógusok igényeihez kell

megteremteni a lehetőségeket. A képzésekben kiemelt szerepet kell kapniuk a stratégiaiához illeszkedő közös testületi képzéseknek, a kutatáson, fejlesztésen keresztül történő szakmai fejlődésnek.

4. A pedagógusok felkészítése a régió belül továbbképzési, regionális támogatói feladatok ellátására

A gyakorlóiskola pedagógusainak általános szaktárgyi és módszertani felkészültsége a vizsgálat tanúságai alapján jónak mondható, a kollégák többsége azonban ennek a tudásnak a megosztására (továbbképzés tartására, módszertani útmutatók, cikkek megírására, bemutatóórák tartására, műhelymunkák vezetésére) már nem vállalkozik. Ennek az új feladatkörnek a teljesítésére céltudatosan fel kell készíteni a gyakorló pedagógusait.

5. Több szempontból is modell szerep betöltése a régió iskolái számára

Nyilvánvalóan, ez a szerep a legösszetettebb. Az iskola kapuinak átvitt és konkrét értelemben egyaránt meg kell nyílnia a régió iskolái, pedagógusai előtt. Láttatni kell, hogy milyen színvonalon folyik az oktatás-nevelés, milyen a kapcsolat a szülőkkel, hogyan szerzik az ismereteiket a pedagógusok, hogyan járulnak hozzá a pedagógiai ismeretek gyarapításához. Más tekintetben a jelenlegi gyakorlóiskola modellértékű lehet az ország többi régiója számára az egyetem és a szakmai fejlesztő iskola újszerű kapcsolatát illetően is.

6. A közoktatás és a pedagógusképzés szempontjából fontos kutatások végzése

A pedagógusképzésben és a pedagógus-előmeneteli rendszer magasabb fokozatainak elvárás a kutatásalapúság. Azaz a pedagógusnak a kutatási eredmények felhasználására alapozva kell munkáját végeznie, és magának is képesnek kell lennie tantermi kutatások végzésére, illetve nagyobb léptékű kutatásokban való közreműködésre. Vizsgálódásunk adatai ebben a tekintetben mutatták a legnagyobb eltérést a kollégák jelenlegi felkészültsége, attitűdjei és a szakmai fejlesztő iskola elvárásai között. Ezen a területen szükséges az ismeretek elsajátítása, valamint az iskolán belül és az egyetemi oktatókkal együttműködésben gyakorlati kutatások végzése. Ezek során tapasztalati úton el lehet sajátítani a tantermi kutatások alapvető módszereit. (Jelen kutatásnak is volt ilyen képző hatása.) Az iskolába a régióból érkező tanárok, tanárjelöltek is igényelhetik a vezetőtanárok ilyen jellegű szakértelmét.

7. Az egyetem és a gyakorlóiskola egységes szervezetté formálása

A gyakorlóiskola és az egyetem kapcsolatának hiányosságaira a vizsgálat több ponton is felhívta a figyelmet: az egyetemi oktatók tájékoztatatlansága az iskolai gyakorlatról, ennek következtében a felkészítés hiányosságai, a gyakorlóiskolai tanárok tájékoztatatlansága az egyetemen oktatót új ismeretekkel kapcsolatban. Ezek a fogyatékoságok már a mostani feladatok esetén is megmutatkoznak. Abban az esetben, amikor a régió gyakorló pedagógusai szakmai fejlődésének támogatása lesz az egyetem és az iskola közös feladata, akkor a két intézmény összehangolt elméleti és gyakorlati képzési rendszerét kell integrálni. Szervezetileg erre a célra a tanárképző központ válhat alkalmassá. Ennek a szervezeti egységnek hidat kell képeznie az egyetem és a gyakorlóiskola, az elméleti és a gyakorlati képzés, az alapképzés, a gyakornoki képzés, a továbbképzés és a pedagógusok támogatása között. Az integrált szervezet kialakítása, módszereinek kidolgozása nem halasztható feladat.

8. Az egyes telephelyek autonómiájának biztosítása

Az eddigiekben a szakmai fejlesztő iskola általános, egységes követelményeinek elérése érdekében fogalmaztunk meg javaslatokat. A továbbiakban az iskola sajátosságaihoz illeszkedő speciális feladatokra hívjuk fel a figyelmet. A gyakorlónak speciális adottsága, hogy két korábbi iskolából jött létre, amelyek szemlélete, hagyományai is eltérőek voltak. Az eltelt több mint egy évtized sem volt elegendő ahhoz, hogy a kollégák egységes egésznek tekintsék az iskolát, hogy ne az egyes telephelyek jelentsék számukra az igazi közösséget. Úgy látszik, hogy a teljes egységesítés, azonosság nehezen elérhető feladat, és talán nem is kívánatos. Viszonylag nagyobb önállóságot lenne célszerű biztosítani a telephelyi vezetésnek, megőrizve az egységes vezetésből fakadó előnyöket. Az egységes, összehangolt stratégia alapján a telephelyi vezetőknek, vezetésnek nagyfokú szabadságot célszerű biztosítani, mivel az egységes stratégia céljainak elérésében más szintről indul az iskola, eltérő utak, módszerek szükségesek. (Pl. a vezetés, a testület erősítésében is eltérőek a feladatok.)

Az igazgatónak ebben az új helyzetben nem az egyes telephelyek belső ügyeinek intézése, hanem az összehangolás, az intézményközi kapcsolatok fenntartása lehet az alapvető feladata.

9. Az új vezetés, az új feladatok, a változások kiaknázása

A vizsgálat azt igazolta, hogy a gyakorlóiskola ismertsége és presztízse is növelhető volna megfelelő belső intézkedésekkel és elsősorban megfelelő tájékoztatással, PR-tevékenységgel. Az új feladat, a régió pedagógusainak szakmai fejlesztése, az új továbbképzési rendszer módját ad kiemelkedő pedagógusoknak az iskolába vonzására vezetőtanári beosztásban.

Ez a pozíció ugyancsak vonzóvá tehető az egyetemi módszertani képzésbe történő bekapcsolódás révén.

A PR-tevékenységnek kiindulópontja lehet a változások és az ezzel együtt járó fejlesztések, minőségjavítási lehetőségek hangoztatása. Mint korábban jeleztük, a helyi sajtó, televízió mellett az utánpótlást biztosító óvónők, a 8.-osok pedagógusai játszanak kiemelkedő szerepet az iskolaválasztás befolyásolásában. Törekedni kell arra is, hogy az eszterházys gyerekek és szüleik is az iskola jó hírnevének propagátorai legyenek.

10. A fenntartó feladatai a szakmai fejlesztő iskola kialakítása érdekében

Az épületek jelenlegi kihasználtságuk mellett nem teszik lehetővé a tanárjelöltek megfelelő elhelyezését sem. Amennyiben az iskola feladatai kibővülnek a gyakorló pedagógusok fogadásával is, még akutabb feladat lesz a megfelelő megbeszélőtermek biztosítása. (Esetleg a TISZK-épület nyújthat ehhez megfelelő helyet.)

Mint korábban említettük, az új feladatok szükségessé teszik a továbbképzést támogató vezetőtanári pozíciók létesítését a továbbképzési költségkeret terhére. Ez a lépés egyúttal lehetővé tenné kiemelt felkészültségű pedagógusok vonzását azokra a szakterületekre, amelyekre az iskolának erre szüksége van.

A fenntartó feladata az egyetem és az iskola szerves együttműködési feltételeinek a megteremtése (egységes szemléletmód, közös munkálkodás az alapképzésben és a továbbképzésben, közös kutatások, belső továbbképzések szervezése stb.). Ezt a feladatot az erre a célra kibővített tevékenységi körű Pedagógusképző Központ láthatja el. A Központ SZMSZ-ének, személyi állományának létrehozásakor biztosítani kell a két intézmény kiegyensúlyozott részvételét.

A jelen kutatás a diagnózis felállításának céljából készült. Meghatározta, hogy a gyakorlóiskola jelenlegi helyzetében milyen mértékben felel meg a szakmai fejlesztő iskolával szemben támasztott elvárásoknak. Annak érdekében, hogy az egyetem és a gyakorlóiskola együttműködése révén ezeket a célokat el lehessen érni, szükséges egy konkrét, a két telephely eltérő sajátosságait figyelembe vevő fejlesztési stratégia kidolgozása és ennek alapján a stratégia megvalósítására egy akciókutatás lebonyolítása.